

כל הפרק ע"י בי' תניא מצות ואזהרת (אואפ"ל: מצות - מ"ע - אנכי. אזהרת - מל"ת - לא יהי'). הגבורה (להעיר מסנה' צח: כל גבר כו' מי שכל גבורה שלו. הקב"ה, פירש"י. בעשה"ד - שנתצמצם אוא"ס ב"ה כו' מפי הגבורה שמענום, לקו"ת רד"ה וידבר אאכה"ד). כמארז"ל (הוריות ח.). ולבאר היטב כו' (להעיר מח"ב פ"ז). שנק' יחיד ומיוחד (דב"ר פ"ב יל"ש תתל"ג. ולהעיר מע"ח שכ"ו פ"א "אחד יח"מ"). וכל מאמינים שהל"ה (פיוט לר"ה ויוהכ"פ. לראות שם זמן המחבר). וכמ"ש אתה (נוסח התפלה. עיין לקו"ת קול דודי ס"א).

פרק ב והנה מודעת זאת לכל כי מצות ואזהרת ע"ז שהם שני דברות הראשונים אנכי ולא יהיה לך הם כללות כל התורה כולה. כי דבור אנכי כולל כל רמ"ח מצות עשה. ולא יהיה לך כולל כל שס"ה מצות ל"ת ולכן שמענו אנכי ולא יהיה לך לבד מפי הגבורה כמארז"ל מפני שהם כללות התורה כולה. ולבאר היטב ענין זה צריך להזכיר תחלה בקצרה ענין ומהות אחדותו של הקב"ה שנקרא יחיד ומיוחד וכל מאמינים שהוא לבדו הוא כמו שהיה קודם שנברא העולם ממש שהיה הוא לבדו וכמ"ש אתה

מ"מ, הגהות והערות קצרות - עם פענוחים

כל הפרק - עיין ביאור תניא.¹
מצות ואזהרת: אולי אפשר לומר בדיוק ב' הלשונות: מצות - מצות עשה - אנכי. אזהרת - מצות לא תעשה - לא יהי'.
הגבורה: להעיר מסנהדרין צח, ב: "כל גבר כו' מי שכל גבורה שלו", הקב"ה - פירש"י. ונקרא בשם "גבורה" בעשרת הדברות - לפי "שנתצמצם אוא"ס ב"ה כו' (בבחי' אלקים מדת הצמצום בכל הדברים האלה, כי) מפי הגבורה שמענום" (לקו"ת במדבר רד"ה וידבר אלקים את כל הדברים).²

כמארז"ל: הוריות ח, א.
ולבאר היטב כו': להעיר מהמבואר לקמן

ח"ב (שער היחוד והאמונה) פ"ז - הענין דיחודא עילאה ויחודא תתאה, ובהמשך הענין: "והנה במ"ש יובן מ"ש אני ה' לא שנית, פי' שאין שום שינוי כלל וכו'".

שנקרא יחיד ומיוחד: דב"ר פ"ב, לא (ושם: "אחד ומיוחד"). יל"ש ואתחנן רמז תתל"ג ("יחיד ומיוחד").
ולהעיר מע"ח שכ"ו פ"א: "אחד יחיד ומיוחד".

וכל מאמינים שהוא לבדו הוא: פיוט לר"ה ויוהכ"פ (לראות שם זמן המחבר).
וכמ"ש אתה: נוסח התפלה. עיין לקו"ת שה"ש ד"ה קול דודי ס"א - שנוסחא זו ("אתה הוא עד שלא נברא העולם", ולא "בראת") היא הנכונה.⁴

לקוטי פירושים

אנכי כו' רמ"ח מצות עשה ולא יהי' לך כו' שס"ה מצות ל"ת: עפ"מ"ש בוח"ב צא, א'. ועיין ג"כ שם רעו, א'.²

(לקוטי ביאורים בספר התניא ע' קמב)

לא יהי' לך כולל כל שס"ה מצות ל"ת: כ"ג, ע"י

1) ושם: "תריסר פקודין . . . רל"ו פקודין אחרנין דאינון ברוא דאנכי כללא דזכור . . . לא יהי' לך . . . כללא דשמור בתלת מאה ושתין וחמש פקודי אורייתא". 2) ושם: "אנכי ה' אלקיך ברוא דחסד אברהם אחיך בה ולקבלי' מצות עשה . . . חושבן מצות עשה רמ"ח בחושבן אברהם. לא יהי' לך . . . ברוא דגבורה דאחיד בה יצחק . . . במצות לא תעשה אחיד כו'". 3) ראה לקמן פכ"ד-כה.

1) גם כאן (כבפי"ט) מבאר כל הפרק, באופן שמעתיק לשון התניא, ומוסיף ביאורו בחצאי עיגול (וממשיך לבאר פרטי הענינים בתניא ב"ענין ומהות אחדותו של הקב"ה", בכתבו ש"הבנת דבר זה לאשורו על בוריו . . . זהו יסוד ועיקר כל החסידות שנתגלה ע"י הבעש"ט ז"ל והה"מ ז"ל ונתפרסם ונת' ע"י אדמו"ר הזקן נ"ע וכו', עיי"ש בארוכה). 2) טו, ג. 3) ראה אוצר הגדולים (אלופי יעקב ח"ה סתע"ז), שפיוט זה חיברו "רבי ינאי" (מן החכמים הראשונים ופייט קרובות לכל סדר וסדר של כל השנה" (רבינו גרשום - הובא בשבלי הלכת ענין התפלה סכ"ח), רבו של הפייטן ר' אלעזר הקליר. ושם, שה' בימי ראשוני הגאונים, ולא נתברר עדיין זמנו לנכון (כשם שלא נתברר זמנו של תלמידו ר"א הקליר). ואולי כתב רבינו "לראות שם זמן המחבר" (שעפ"ז יתברר עד כמה מדוייק הלשון כו') - בגלל הקושי בדיוק הלשון "שהוא לבדו הוא" (ולהעיר מ"ש בסידור השל"ה שער השמים - ע"ד דקדוק הלשון בפיוט זה ושאר פיוטים כו"ב). 4) ושם (יד, ג): "בנוסחא הישנה ה' כתוב אתה הוא עד שלא בראת, ועתה הוא הנוסחא עד שלא נברא כו'. והעיקר הוא כנוסחא זו, כי כן הוא לשון הפסוק . . . כי הוא צוה ונברא . . . שאינו נוגע לעצמותו כלל רק דרך זיו והארה בעלמא, והרי הוא כאילו נברא ממילא, כי אינו פועל שום שינוי בעצמותו כלל. ולכן נכון הוא זאת הנוסחא עד שלא נברא כו'".

כדכתיב אני (מלאכי ג' ו'). **אינן** (לכאורה צ"ל "אינם"). **כולא קמי'** כל"ח (זח"א יא: "חשיבין" אבל ר"ח ש"א פ"א גריס "חשיב". עיין דניאל ד' לב'). **וכאין ואפס** (ע"ד חלוקם הוספות לתו"א ויקהל ס"ג). **כשהי'** (אולי צ"ל "כשהיו"). **כללות נפשו המדברת כו' שלה** (צע"ק ד"שלה" קאי א"נפש" וקאמר שהוא לבוש כו' וברישא אמר עלי' כללות נפשו כו'). גם מה שכתב "שהוא" במקום "שהיא").

הוא עד שלא נברא העולם אתה הוא משנברא כו' פי' הוא ממש בלי שום שינוי כדכתיב אני ה' לא שנתי כי עוה"ז וכן כל העולמות העליונים אינם פועלים שום שינוי באחדותו ית' בהבראם מאין ליש שכמו שהיה הוא לבדו הוא יחיד ומיוחד קודם הבראם כן הוא לבדו הוא יחיד ומיוחד אחר שבראם משום דכולא קמיה כלא חשיב וכאין ואפס ממש כי התהוות כל העולמו' עליונים ותחתונים מאין ליש וחיותם וקיומם המקיימם שלא יחזרו להיות אין ואפס כשהיה אינו אלא דבר ה' ורוח פיו ית' המלוכש בהם. ולמשל כמו בנפש האדם כשמדבר דבור אחד שדבור זה לבדו כלא ממש אפי' לגבי כללות נפשו המדברת שהוא בחי' לבוש האמצעי שלה שהוא כח הדבור שלה שיכול לדבר דבורי' לאין קץ ותכלית וכ"ש לגבי בחי' לבוש הפנימי שלה שהוא

לקוטי פירושים

כל עבירה שעוברים על רצון העליון, נעשים בשעת מעשה⁴ נפרדים מאלקות כמו ע"י חטא ע"ז.

(לקריש זח"א ע' 205)

אתה הוא כו' פי' הוא ממש בלי שום שינוי:
כנראה הדייק מתיבת "הוא".

(תניא בצירוף מ"מ וכו' ע' שעב)

אתה הוא עד שלא נברא העולם כו' העולמות כו' אינן פועלים שום שינוי באחדותו ית': מזה מוכת, שגם עולמות שנבראו באופן דבדרך ממילא ("נברא העולם") יש להם תפיסת מקום, ולכן צריך לחדש שהעולמות אינם פועלים שינוי באחדותו ית'.

ועפ"ז יש לבאר זה ש"בנוסחא הישנה הי' כתוב אתה הוא עד שלא בראת ועתה הוא הנוסחא עד שלא נברא⁵ - כי, בדורות הראשונים הי' מקום לקס"ד שישנה גם מציאות ממש, והי' צריך לשלול קס"ד זה. אבל לאחרי שנתגלתה תורת הקבלה, שזה הי' גם הקדמה לגילוי תורת החסידות שבה מודגש ענין אחדותו ית' - בנוגע למציאות ממש, אין מקום לקס"ד כזה, וזה שצריך לשלול הוא שלא ישנו אפילו "מציאות" שבתכלית הדקות, "אתה הוא עד שלא נברא כו' אתה הוא משנברא כו'".

(סה"מ מלוקט זח"א ע' 197 הערה 49)

שום שינוי באחדותו ית': כאן מפרש שהבריאה אינה פועלת "שום שינוי באחדותו ית'". אבל בלקו"ת

(4) ועיין תניא אגה"ת פ"ז. (5) לקו"ת שה"ש יד, ג.

מ"מ, הגהות והערות קצרות - עם פענוחים

כדכתיב אני: מלאכי ג' ו'.

אינן: לכאורה צ"ל "אינם".

כולא קמי' כלא חשיב: זח"א יא, ב. ושם: "חשיבין". אבל בר"ח שער א' (שער היראה) פ"א גריס בזהר: "חשיב". ועיין דניאל ד' לב' (וכל דארי ארעא כלה חשיבין)⁶.

וכאין ואפס: ע"ד חלוקם - ראה הוספות לתו"א ויקהל ס"ג.⁷

כשהי': אולי צ"ל "כשהיו".⁸

כללות נפשו המדברת כו' שלה: צע"ק, דתיבת "שלה" קאי א"נפש", וקאמר "שהוא כו' לבוש כו'", וברישא אמר עלי' "כללות נפשו כו'" ולא "לבוש" בלבד.

גם צע"ק מה שכתב "שהוא" במקום "שהיא", דכיון שקאי א"נפש", צ"ל "שהיא".⁹

(5) כ"ה בדפוס התניא שלפנינו. ובמהדורא זו תוקן כפנים - ע"פ "לוח התיקון". (6) ראה גם לעיל פ"ג (ע' מה) הערה ד"ה ממלא. (7) ושם (קיד, ג): "הא"ס נקרא אפס כי אין בו שום תפיסה כו', ואחריני יצא התהו והוא הכתר .. בחי' אין מה שאינו מושג, והיינו הכתר כי החכמה מאין תמצא .. הם ב' הבחי' שבכתר, הבחי' התחתונה שבמציאל שהוא בחי' עתיק נקרא אפס, ובחי' א"א שרש הנאצלים נקרא תהו (אין) .. וזהו כאין וכאפס ישע"י מ"א י"ב .. אין נק' א"א .. אפס נק' הא"ס". (8) להעיר מתניא בצירוף מ"מ וכו' ע' שפז - שכן הוא ("כשהיו") בכמה כת"י ודפוסים. (9) להעיר מתניא הנ"ל שבכמה כת"י ודפוסים איתא: "שהיא".

לקוטי אמרים

בן

מ"מ הגהות והערות קצרות קלא

מהו"ע הנפש שהן י'
בחי' כו' (ע"ל פ"ג
בהערה).

המחשבה שממנה נמשכו הדבורים והיא היותם וא"צ לומר לגבי מהות ועצמות הנפש שהן עשר בחינותיה הנ"ל חב"ד כו' שמהן נמשכו אותיות מחשבה זו המלוכשות בדבור זה כשמדבר כי המחשבה היא ג"כ בחי' אותיות כמו הדבור רק שהן רוחניות ודקות יותר אבל עשר בחי' חב"ד כו' הן שרש ומקור המחשבה ואין בהם בחי' אותיות עדיין קודם שמתלבשות בלבוש המחשבה. למשל כשנופלת איזו אהבה וחמדה בלבו של אדם קודם שעולה מהלב אל המוח לחשב ולהרהר בה אין בה בחי' אותיות עדיין רק חפץ פשוט וחשיקה בלב אל הדבר ההוא הנחמד אצלו וכ"ש קודם שנפלה התאוה והחמדה בלבו לאותו דבר רק היתה בכח חכמתו ושכלו וידעתו שהיה נודע אצלו אותו דבר שהוא נחמד ונעים וטוב ויפה להשיגו ולידבק בו כגון ללמוד איזו חכמה או לאכול איזה מאכל ערב רק לאחר שכבר נפלה החמדה והתאוה בלבו בכח חכמתו ושכלו וידעתו ואח"כ חזרה ועלתה מהלב למוח לחשב

52

מ"מ, הגהות והערות קצרות – עם פענוחים	לקוטי פירושים
מהות ועצמות הנפש שהן עשר בחינותיה כו': עיין לעיל פ"ג בהערה ד"ה וכך בנפש ¹⁰ . איזו ⁵ מאכל: לכאורה צ"ל "איזה".	אמור (לג, ג) – שאינו נתפס בזה. וכ"מ בלקו"ת שה"ש ה, א. ובכ"מ. (שם ע' רפה בשו"ת)
(10) לעיל ע' מד.	דבור זה לבדו כלא ממש אפי' לגבי כללות נפשו המדברת כו' לגבי כו' המחשבה כו' לגבי מהות ועצמות הנפש כו' עשר בחי' חב"ד כו' שרש ומקור המחשבה: כאן מבאר ההפלאה והביטול של הבריאה וכן המהווה אותה לגבי שרשם ומקורם למעלה מעלה – שהרי מונה מדריגות שלמעלה מהדבור, [ודלא כבמק"א בדא"ח ⁶ שנמצא הסברת ההפלאה ממשל ב' אותיות מענין שלם בהשכלה והשגה שלימה – ששם מבאר איך שזה שהאלקות מהווה עולמות אינו בערך כלל לענינים האחרים של האלקות, אפילו בערך אותיותיהם, היינו, אפילו בערך מדריגתם התחתונה, וכלשון הידוע ⁷ לא זהו עיקר האלקות מה שהוא מהווה עולמות כו'. וכמו העולמות בערך התורה, אשר היא ארוכה ⁸ מני ארץ גו ⁹], אבל דוקא מדריגות השייכות לדבור – "מהות ועצמות הנפש שהן עשר בחינות" כו' שמהן נמשכו אותיות מחשבה זו המלוכשות בדבור זה", [ולא ההפלאה לגבי עצם הנפש, לא כמו שהיא שרש ומקור לדבור, גם אפילו לא כמו שהיא שייכת לגילויים נעלים יותר מהדבור, אלא הנפש עצמה], וכאילו נאמר שרש דשרש העולמות ברצון העליון כו' – כי, זה נוגע לידיעת ענין האחדות לאחר שנבה"ע כמו קודם שנבה"ע.
	– חילוק ג' סוגי הפלאה הנ"ל, י"ל שהוא ע"ד החילוק דממכ"ע סוכ"ע וכולא קמי' כל"ח (אף שגם בסוג היותר נמוך ישנם כל הג' אופני ביטול והפלאה). ואכמ"ל.

(מאגרות קודש ח"ב ס"ע שצו ואילך)

6) לקו"ת ד"ה זאת חנוכת פ"ב (נשא כה, ד). ועוד. 7) תו"א מג"א צט, ב. לקו"ת שה"ש ה, א. ובכ"מ. 8) איוב יא, ט. 9) אלא שזהו בחיצוניות התורה דוקא, כי פנימיות התורה, שהיא לפניו גו', אי אפ"ל אפילו הדוגמא דאות א' וענין שלם. וכמוכן למעיון בדרושי דא"ח בענין דוד ומירות קרית להו (ראה תניא קו"א קס, א ואילך. לקו"ת במדבר יח, א ואילך. ובכ"מ).

איזו מאכל (לכאורה צ"ל "איזה"). נולדה (אולי צ"ל "נולדו").
ולתרהר בה איך להוציא תאותו מכח אל הפועל להשיג המאכל או למידת החכמה בפועל הרי בכאן נולדו בחי' אותיות במוחו שהן אותיות כלשון עם ועם המדברים והמהרהרים בהם כל ענייני העולם:

מ"מ, הגהות והערות קצרות – עם פענוחים לקוטי פירושים
נולדה⁶: אולי צ"ל "נולדו".

לחשב ולהרהר בה איך להוציא תאותו מכח אל הפועל כו' הרי בכאן נולדו בחי' אותיות כו': מה שהעיר דהגילוי בלב מהמות וגם

הידיעה במוח בודאי ג"כ אי אפשר בלי אותיות, וא"כ הרי כבר ישנם לאותיות קודם למחשבה – הנה: כאן בא לבאר ענין האחדות לאחר שנבנה"ע כמו קודם שנבנה"ע. אשר העולמות בכלל מתחלקים לשתים: עלמא דאתכסיא ועלמא דאתגליא, שהתהוותם מאותיות המח' ואותיות הדבור, כמבואר בכ"מ (אב לכולם בשער היחוד והאמונה פי"א). ועל זה מבאר שאותיות המחשבה ודבור למעלה גם לאחר שיצאו לפועל הם מיוחדות בתכלית כמו קודם שיצאו לפועל.

והנה העולמות גם קודם שנבראו ישנם במקורם ושרשם למעלה מעלה עד המדרי' ששיער בכח, אלא שאינם שם בבחי' מציאות ויש, כי נמצאים במקורם, ומוזה נבין הכוונה בענין האותיות, שלמעלה מהמחשבה אינם במציאות יש ונפרד, כי אין נרגש אלא השכל, המדה וכו', ולא האותיות, כי חושב השכל, מרגיש האהבה וכו', ולא האותיות¹⁰.

והסדר בזה הוא: ע"י התקשרותו (דעת) לידיעת האלקות, לדוגמא, נתגלה אצלו הרצון לדעת. ועי"ז נתגלה השכלה מכח המשכיל בבריית וסקירת השכל (חכמה). אח"כ ע"י התקשרותו בהענין מתעמק בהבנת השכלה זו (פני' בינה), ובמילא נולדים אצלו אהבת ה' ויראתו, ומתחיל לחשוב ולהרהר איך לרוות צמאונו ע"י התומ"צ במחדו"מ, ואז מוכרח שילדו אותיות. ויעויין בכ"ז בד"ה לולב וערבה תרנ"ט. ועייג"כ ד"ה אין עומדין בהמשך תרס"ו.

מובן (שבגלוי) יכול לדלג מקצת סדר זה. ולדוגמא ממי שבוכה פתאום בעשי"ת, שמבואר¹¹ שזהו מפני שדנין אותו באותה שעה למעלה, אף שאינו יודע כלל מזה בכחות הגלויים שלו, ויוכל לגרום שתיכף ומיד יתחיל לומר תהלים וכיו"ב, או שנופלים לו פתאום הרהורי תשובה ומתחיל להתודות על חטאיו בדבור – שבכ"ז הרי נעשו אותיות הדבור לבוש להארה מעצם נשמתו בלי ממוצעים.

אבל, מלבד שאין הסדר בדילוג אלא לפרקים רחוקים, הרי בהעלם ובדרך מעבר עכ"פ עוברת ההארה הנ"ל ג"כ דרך המדרי' הממוצעות. וראה שער היחוד והאמונה פ"ח: ובכל מחשבה שבועולם מלובשת בה איזו מדה כו'.

ומובן שאין סתירה לזה מביאור ענין ר"ח שאו המלכות מקבלת מחו"ב ולא מז"א, שהוא כדבור בחכמה ושכל – כי גם אז צ"ל אצלו אהבה לשכליים או יראה שלא יטה תלמודו בדרך עקלתון בהבנת השכל וכיו"ב. ועייין ג"כ באור התורה סוף הביאור והי' מדי חדש¹², ובסידור¹³ עה"פ להודיע לבני האדם – ע"ד מדות שבשכל שמהם נולדות אותיות שבמחשבה.

(אגרות קודש שם עי' רצה"ז)

10 ראה לקי"ת ביאור בחוקי רפ"ב (מו, א), ביאה"ו בתחילתו. ועוד. 11 סידור האריז"ל (סוף סדר הנסירה). הובא בנ"כ שו"ע או"ח סתקפ"ד. 12 אוה"ת בראשית כו, ב. 13 עם דא"ח – נג, א ואילך.